

приємства повинно вміти виявляти істотні можливості й небезпеки зовнішнього середовища, які будуть впливати на діяльність підприємства в довгостроковій перспективі. Розглянуті особливості сільськогосподарського виробництва впливають на процес стратегічного управління, і обумовлені ними труднощі при виборі і реалізації стратегії сільськогосподарськими виробниками показують, що для успішного функціонування сільського господарства України в майбутньому необхідно створення системи стратегічного управління на всіх рівнях управління сільським господарством. Єдині стратегії, цілі і завдання з управління у сільському господарстві є основними факторами формування єдиної системи стратегічного управління сільськогосподарським виробництвом за умови чіткого розмежування функцій і завдань органів державного і місцевого самоврядування. Наведені вище причини зумовлюють значну відмінність сільського господарства від інших секторів економіки, що має важливе практичне значення при розробці стратегії підприємства та стратегічному управлінню сільськогосподарським виробництвом.

Література

1. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання : навч. посібн. / В.Г. Герасимчук. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 360 с.
2. Каплан Р. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Р. Каплан, Д. Нортон. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2008. – 320 с.
3. Коллис Д.Дж. Корпоративная стратегия. Ресурсный поход / Д.Дж. Коллис, Синтия А. Монтгомери. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2007. – 400 с.
4. Семенов А.Г. Стратегічне управління підприємствами : навч. посібн. / А.Г. Семенов, Л.О. Жилінська, О.С. Богма та ін. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2010. – 400 с.
5. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : навч. посібн. / З.Є. Шершньова. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 386 с.
6. Porter M.E. Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors / M.E. Porter. – New York : FreePress, 1980. – 396 p.

Васильчак С.В., Гундза К.Я. Сущность и особенности стратегического управления в сельскохозяйственном производстве

Проработаны теоретические основы трактовки стратегического управления. Указаны подходы управленческого процесса в аграрном производстве. Определена сущность понятия "стратегическое управление" и подходы к его трактовки. На основе проработки теоретических основ трактовки стратегического управления предложено авторское его определение. Обоснована необходимость применения стратегического управления сельскохозяйственных предприятиях. В зависимости от закономерностей развития и характера сельскохозяйственного производства раскрыты особенности стратегического управления аграрным производством.

Ключевые слова: стратегия, стратегическое управление, сельскохозяйственное производство, цели, внешняя и внутренняя среда, стратегический анализ.

Vasylchak S.V., Gundza K.I. Nature and characteristics of strategic management in agricultural production

The article elaborated the theoretical foundations of the interpretation of strategic management. Management process specified approaches in agricultural production. The essence of the concept of "strategic management" and approaches to treatment. Based on the study of the theoretical foundations of strategic management interpretation proposed copyright its definition. The necessity of a strategic management of agricultural enterprises. Depending on the laws of nature and agricultural peculiarities of strategic management of agricultural production.

Keywords: strategy, strategic management, agriculture, objectives, external and internal environment, strategic analysis.

УДК 336.671

*Проф. Т.В. Черничко, д-р екон. наук;
магістрант М.І. Тороні – Мукачівський державний університет*

ПРИБУТОК ЯК ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Обґрунтовано сутність прибутку як важливої економічної категорії. Розглянуто теоретичні основи визначення сутності прибутку. Досліджено та проаналізовано динаміку фінансових результатів за видами економічної діяльності та регіонами України. Сформульовано чинники, які впливають на кількісні та якісні характеристики результатів економічної діяльності.

Ключові слова: економічна діяльність, фінансові результати господарської діяльності, прибуток.

Постановка проблеми. Важливою економічною категорією та головною метою здійснення підприємницької діяльності прибуток. Як економічна категорія, прибуток підприємства характеризує фінансовий результат підприємницької діяльності, від якого залежить фінансово-майновий стан та ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Саме розмір та динаміка фінансових результатів дають змогу проаналізувати ефективність економічних взаємозв'язків, які формуються у процесі відтворення, а також забезпечують економічний та соціальний розвиток підприємницьких структур.

Прибуток є також важливим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства. Його соціальне значення полягає насамперед в тому, що засоби, які перераховуються у бюджет різних рівнів у процесі оподаткування прибутку, є джерелом реалізації різних загальнодержавних і місцевих соціальних програм, які забезпечують фінансову підтримку окремих соціально незахищених членів суспільства. Соціальне значення прибутку проявляється також в тому, що він є джерелом зовнішньої благодійницької діяльності підприємства, спрямованої на фінансування окремих неприбуткових організацій, установ соціальної сфери, наданням матеріальної допомоги окремим категоріям громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню цієї економічної категорії присвячено багато праць та публікацій як українських, так і зарубіжних учених. В економічній літературі ґрунтовно проаналізовано підходи різних наукових шкіл щодо з'ясування сутності прибутку. Сутність поняття досліджували Т. Мен, А. Сміт, Дж. Ст. Мілль, Д. Рікардо, Ж.Б. Сей, Дж. Міль, В. Рощер, Ф. Бастіа, А. Маршалл, Н. Сеніор, А. Самуельсон, Дж. Бейтс, Кларк та ін.

Поняття "прибуток підприємства" є об'єктом досліджень і цілої когорти українських учених, серед яких можна виділити праці І.М. Бойчик, М.Г. Грещака, І.В. Зятковського, В.М. Опаріна, М.М. Павлишенко, С.М. Панчишин, А.М. Поддєрьогіна, С.Ф. Покропивного, О.С. Федоніна та ін.

Проте треба зазначити, що як серед економістів-класиків, так і серед сучасних учених-економістів немає єдності думок щодо визначення змісту категорії "прибуток", а теорія прибутку досі залишається незавершеною та містить в собі певні суперечності.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних аспектів дослідження сутності прибутку як основного параметра оцінювання ефективності господарської та інших видів діяльності. Виявити та проаналізувати проблеми формування та використання прибутку підприємствами України.

Виклад основного матеріалу. Основу ринкового механізму саморегуляції формують економічні показники, необхідні для планування та об'єктивної оцінки виробничо-господарської діяльності підприємства, утворення та використання спеціальних фондів, порівняння витрат і результатів на окремих стадіях відтворювального процесу. Головну роль у системі економічних показників відіграє прибуток, як головний результат підприємницької діяльності.

Поняття прибутку в економічній системі завжди формується у тісному взаємозв'язку з товарно-грошовими відносинами та розвитком інституту власності. Перші визначення прибутку збігалися зі значенням валового доходу, який за індивідуалістичною системою розподілу поділявся на три категорії: доходи від капіталу, землі та доходи від праці.

А. Сміт і Д. Рікардо відокремили поняття прибутку в особливу економічну категорію, яку досліджували у тісному зв'язку із процесом нагромадження капіталу, із факторами зростання суспільного багатства. Треба наголосити, що А. Сміт, на відміну від меркантилістів, які вважали, що прибуток утворюється у сфері обігу і фізіократів, які пов'язували його із сільським господарством, першоджерелом прибутку визначає тільки виробництво [1].

Багато західних економістів у поясненні прибутку використовують теорію трьох факторів виробництва Ж.Б. Сея, за якого участь у створенні вартості беруть праця, земля, капітал [2]. За теорією Карла Маркса, прибуток – це форма додаткової вартості, джерелом якої може бути лише праця наймих робітників [3, с. 43]. У західній економічній літературі висувують різні теорії, що пояснюють існування економічного прибутку. Але усі вони зводяться до двох причин:

- ризик та інноваційна діяльність;
- можливість отримання монопольної влади.

В умовах ринкової економіки прибуток є узагальнювальним показником фінансових результатів господарської діяльності підприємств, метою їхньої діяльності. Отриманий підприємством прибуток є результатом кругообігу засобів, вкладених у підприємство, і належить до власних фінансових ресурсів підприємства. Але отриманий прибуток не залишається повністю в розпорядженні підприємства, його значну частину у вигляді відповідних податків вилучає держава до бюджету. Причому вилучення такої частини прибутку до бюджету здійснюється першочергово, відповідно до чинних законодавчих актів. Економічна роль прибутку в умовах ринку виявляється в таких рисах [4]:

- прибуток є рушійною силою функціонування та розвитку економіки, основним спонукальним мотивом підприємницької діяльності;
- прагнення отримати прибуток сприяє ефективному розподілу та використанню ресурсів, упровадженню досягнень науково-технічного прогресу, скороченню витрат, поліпшенню якості продукції та її споживчих властивостей;
- прибуток є джерелом розширення суспільного виробництва, примноження національного багатства та задоволення потреб суспільства, що зростають.

Зростання прибутку створює фінансову основу для самофінансування діяльності підприємства, виконання зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими підприємствами.

За рахунок відрахувань від прибутку до бюджету формується основна частина фінансових ресурсів держави, регіональних та місцевих органів влади, і

від їх збільшення значною мірою залежать темпи економічного розвитку країни, окремих регіонів, примноження суспільного багатства і в остаточному підсумку – підвищення життєвого рівня населення. Протягом останніх років в Україні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості фінансово неспроможних підприємств.

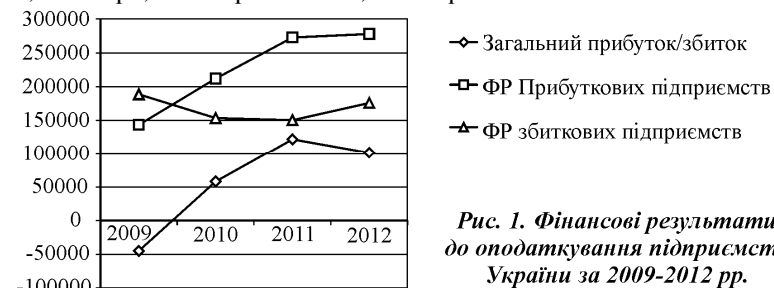
За результатами аналізу даних Державної служби статистики України [5], можна зробити висновок про погіршення фінансових результатів діяльності підприємств України: у 2012 р. величина фінансових результатів до оподаткування становила 101884,7 млн грн, що на 20 в.п. менше, ніж у 2011 р. – 122210,0 млн грн. У 2010 р. цей показник становив 58334,0 млн грн (табл. 1).

Табл. 1. Динаміка фінансових результатів підприємств до оподаткування у 2009-2012 рр.

Рік	Фінансовий результат до оподаткування	Підприємства, які отримали прибуток		Підприємства, які отримали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
2009	-45011,3	60,1	143706,6	39,9	188717,9
2010	58334	59	212008,6	41	153674,6
2011	122210	65,1	272726,2	34,9	150516,2
2012	101884,7	64,5	277938,5	35,5	176053,8

Джерело: Державна служба статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Цікавим є той факт, що на фоні зменшення частки прибуткових підприємств у загальній їх кількості (на 0,6 %), спостерігається зростання величини прибутків (на 5212,3 млн грн) (див. табл. 1). Загальний обсяг прибутків підприємств у 2012 р. становив 277938,5 млн грн, що на 1 % більше ніж у 2011 р. У 2011 р. фінансовий результат прибуткових підприємств становив 272726,2 млн грн, в 2010 р. – 212008,6 млн грн.

Рис. 1. Фінансові результати до оподаткування підприємств України за 2009-2012 рр.

За результатами аналізу фінансових результатів за видами економічної діяльності (табл. 2), можна зробити висновок, що найбільше зниження прибутку в 2012 р. відбулося у таких галузях як промисловість (на 36 %), оптова та роздрібна торгівля (на 44 %), а також транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (на 14 %). Натомість збільшується результативність прибуткових підприємств у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, у галузі професійної, наукової та технічної діяльності.

За період 2011-2012 рр. кількість збиткових підприємств зросла на 0,6 % – до 35,5 % від загальної їх кількості. Найбільшу кількість збиткових підприємств у 2012 р. зафіксовано у таких галузях, як мистецтво, спорт, розваги та

відпочинок (45,7 %), тимчасове розміщення і організація харчування (41,1 %), будівництво (39,5 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (38,2 %).

Табл. 2. Динаміка фінансових результатів підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності у 2011-2012 рр.

Показник	2011	2012	Відхилення, млн грн
Усього	122210,0	101884,7	-20325
сільське, лісове та рибне господарство	25565,9	26992,7	1426,8
промисловість	58662,3	21353,4	-37309
будівництво	-3845,8	-71,1	3774,7
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	21591,5	9608,0	-11984
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	8741,4	7524,9	-1216,5
тимчасове розміщення й організація харчування	-571,6	-862,5	-290,9
інформація та телекомунікації	4440,7	6300,1	1859,4
фінансова та страхова діяльність	24231,3	37984,3	13753
операції з нерухомим майном	-12060,8	-8539,5	3521,3
професійна, наукова та технічна діяльність	-640,3	-165,5	474,8
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-2213,2	3889,4	6102,6
освіта	100,9	136,8	35,9
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-119,8	30,5	150,3
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-1706,2	-2280,4	-574,2
надання інших видів послуг	33,7	-16,4	-50,1

За підсумками 2012 р. збитковими виявилися такі галузі як: будівництво (-71,1 млн грн); мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (-2280,4 млн грн); операції з нерухомим майном (-8539,5 млн грн). Водночас спостерігається покращення у таких галузях, як охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; фінансова та страхова діяльність.

За результатами аналізу статистичних даних за регіонами за 2012 р., можна зазначити, що найбільша кількість збиткових підприємств розташована у Луганській (32,5 %), Рівненській (37,9 %), Дніпропетровській (37,1 %) та Чернівецькій (38,1 %) областях, а також в АР Крим (38,8 %) та м. Севастополь (41,9 %). Відповідно найбільша частка прибуткових підприємств розташована у Закарпатській обл. (72,5 %), Кіровоградській обл. (74,1 %), Черкаській обл. (70,4 %). Найкращі фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за 2012 р. мають: м. Київ (54116,7 млн грн), Київська обл. (10188,2 млн грн), Полтавська обл. (8552,2 млн грн), Львівська обл. (832,0 млн грн), Запорізька обл. (3658,1 млн грн).

Висновки. Прибуток підприємства є найважливішою економічною категорією і основною метою його діяльності. Як економічна категорія прибуток відображає чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва. Від розміру отриманого прибутку залежить поповнення фондів, матеріальне заохочення працівників, сплата податків. За рахунок відрахувань від прибутку до бюджету формується основна частина фінансових ресурсів держави, регіональних і місцевих органів влади, і від їх збільшення значною мірою залежать темпи

економічного розвитку країни, окремих регіонів, примноження суспільного багатства і в остаточному підсумку підвищення життєвого рівня населення.

Література

1. Адам Смит. Исследование о природе и причинах богатства народов. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.ek-lit.aqava.ru/smitsod.htm>.
2. Жан-Батист Сэй. Трактат по политической экономии / Жан-Батист Сэй. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.books.efaculty.kiev.ua/isekvc/7/g7/>.
3. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Т. 25. – Ч. I. – М., 1984. – 343 с.
4. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія / В.Д. Базилевич. [Электронный ресурс]. – Доступный з http://pidruchniki.ws/1584072039904/politekonomiya/ekonomichna_teoriya_po_litekonomiya_-_bazilevich_vd.
5. Державна служба статистики України. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Черничко Т.В., Торони М.И. Прибыль как основной параметр оценки эффективности экономической деятельности

Раскрыта сущность прибыли как важной экономической категории. Рассмотрены теоретические основы определения сущности прибыли. Исследована и проанализирована динамика финансовых результатов по видам экономической деятельности и регионам Украины. Сформулированы факторы, влияющие на количественные и качественные характеристики результатов экономической деятельности.

Ключевые слова: экономическая деятельность, финансовые результаты хозяйственной деятельности, прибыль.

Chernichko T.V., Toroni M.I. The profit as the main parameter for evaluating the effectiveness of economic activity

This article reveals the essence of profit as an important economic category. In article reviews the theoretical basis for determining the nature of profit. Explored and analyzed the dynamics of financial results by sector and regions Ukraine. Formulated factors that influence the quantitative and qualitative characteristics of the results of economic activity.

Keywords: economic activity, financial operating results, profit.

УДК 338.439.5:332.122:637.1/5 Доц. М.В. Місюк, д-р екон. наук – Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець-Подільський

ВИЗНАЧАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ М'ЯСО-МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

У ринкових умовах головними завданнями для розвитку ринку м'ясо-молочної продукції є забезпечення умов розвитку галузі скотарства. Завдання такого рівня є стратегічним, виконання якого потребує системного підходу до розробки та реалізації стратегії розвитку цієї галузі. Розглянуто соціально-економічні напрями розвитку ринку продукції скотарства, які послугували розробці соціально-економічної концепції розвитку ринку м'ясо-молочної продукції, структура якої може бути такою: цілі та задачі розвитку ринку; принципи розвитку; фактори, умови і передумови розвитку; пріоритетні інструменти розвитку; механізми розвитку.

Ключові слова: ринок, скотарство, соціально-економічні напрями, ефективність, розвиток, інституціональне середовище.

Розвиток вітчизняного ринку м'ясо-молочної продукції пов'язаний з мінливістю і невизначеністю оточення суб'єктів ринку продукції скотарства та безперервним виникненням нових змін у розвитку економіки та суспільства. Такі зміни зумовлюють відчутне ускладнення умов виробничої і комерційної діяль-